

Cu Nicolae Tzone la Marea Moartă - Discuții despre Poezie
Interviu realizat de Adrian Grauenfels

«SAREA DIN MAREA MOARTĂ ARE, CU SIGURANȚĂ, AUZUL FOARTE FIN...»

[25 noiembrie 2016. Împreună cu Nicolae Tzone. La prânz am plecat din Tel Aviv. Peste un ceas am lăsat Ierusalimul în urmă și am pornit către Marea Moartă. Ne-am așezat pe țarm. La Kalya. Discuția a pornit de la sine...]

AG - Dragă Nicolae, am avut datorită ție, discuții excepționale aici în Israel, legate de Tzara, Iancu și Vinea, dar și de Gherasim Luca. Mă gândesc că dacă am vorbi, de data aceasta, strict despre tine, ți-aș putea smulge, fără îndoială, mărturisiri, cel puțin interesante. Ți propun, de aceea, fie și în fugă, un alt fel de interviu...

NT- Propune. Sarea din Marea Moartă are, cu siguranță, auzul foarte fin. Sunt convins că și înțelege, cuvânt lângă cuvânt, fiecare limbă a lumii... Te rog însă să nu „fugi”, în timp ce întrebi, ci să stai locului, să pot „înțelege” ce întrebi. Dacă numai aș „auzi” ceea ce întrebi mi-e teamă că aș răspunde previzibil și tern. Și, fără îndoială, inexact. Atunci că de ce ne-am mai încerca flexibilitatea vocii aici, pe țărmul unei mări ce respiră în primul rând Tăcere. Tăcere și Vechime.

AG - Era un fel de a spune, „în fugă”. Voiam, din capul locului, să-ți captez atenția... Am văzut pe drum cum te încânta peisajul, descinderea noastră abruptă sub nivelul zero al planetei.

NT - Suntem împreună la Marea Moartă. Și acest lucru pentru mine este foarte special. Și sunt deja foarte atent. Eu, de mai multă vreme, nu mai sunt cu nimeni nicăieri. Sau aproape cu nimeni. Cu nimeni care nu e cu mine, vreau să zic. Nu eu vreau să fie așa. Dar este așa. Deseori în jurul meu este agitație, vâlvă, este mișcare de cărți și de nume. Sună la lansările de la București ale Editurii Vinea goarna lui Paul Daian mai ceva ca o trompetă pe câmpul de bătălie. Da, sunt centrul acestui nucleu ce pare amețitor în sine, și chiar este amețitor de-a dreptul, dar câți din cei ce-mi sunt alături sunt chiar cu mine?

Câți sunt cu mine pentru că au cu adevărat credința că locul ce-l propun eu este cel mai bun și cel mai onest pentru a fi în lumea literară românească?

AG - Este o întrebare aceasta... Foarte violentă. Dar oare nu este orgoliul tău cel care îți cere partea aici? Se poate înțelege că ai vrea SĂ FIE CU TINE cei care sunt cu tine tocmai că îți dorești SĂ FIE CA TINE...

NT - Doamne ferește! Cum să vreau să fie CA MINE cei ce sunt cu mine și lângă mine? Îmi sunt arhisuficient! După 26 de ani neîntreruși de EDITURĂ VINEA abia-abia de mai e loc în mine pentru cel care-mi sunt. O editură este o planetă aparte în sine, cu atât mai specială cu cât publică doar poezie și avangardă. Deci, reflecția mea de mai înainte e de ascultat și de înțeles în adevărul ei frust, total deznhibant. Am vrut mereu să fie cu mine și lângă mine caractere, nume puternice, personalități tari cum cremenea, care să creadă, ca și mine, în Poezie ca în Dumnezeu. Pentru care Valoarea, și ceea ce presupune ajungerea la ea, și conviețuirea cu ea, să constituie religie în sine. Reafirm convingerea mea că Poezia (o despart, nu am încotro, de termenul general, Literatură) este CEVA foarte special, unic. Știu asta cu siguranță. Poezia este dintotdeauna, și va fi întotdeauna, pe viață și pe moarte. În această ZONĂ nu se poate locui decât știind că ai ales să-ți asumi că te situezi dintru început într-un regim limită. Când pronunț „pe viață și pe moarte”, cuvintele sunt de perceput cu blândețe, ca evidență în sine, și nu ca prețiozități. Nu ca exagerări. Nu ca violențe pentru auzul comun. Când spunem cuvântul vulcan, deja presimțim, deja vedem, instantaneu, cu ochii minții, șuvoiul de lavă ce-i colcăie în crater, și luăm și vulcanul, și lava din craterul lui, ca mod al lor intrinsec de a fi. În acest sens, între cuvântul „vulcan” ori „lavă” și cuvântul „floare” sau „arbore” nu poate fi decât decât tandră vecinătate. Nimic dizarmonic. Că în poezie e pe viață și pe moarte nu este să fie deloc a brusca, ori o impresiona, ori a înspăimânta.

AG -Nu mă pot opri să te întreb, ascultându-te cu atenție, ce rol are în ceea ce scrii, Inspirația.

NT-Nu mic, dar nu determinant, dacă Inspirația nu devine pas sigur către Revelație. De-abia de după ce traversezi Inspirația și ajungi la Revelație, se poate vorbi despre Poezie. Pentru că Poezia-Poezie este inimă, sânge, respirație a Revelației ce se înstăpânește pe întreaga ființă și o acaparează în toate fibrele și în toți atomii.

AG - Nu ești prea drastic? Ți se vor împotrivi majoritatea celor ce scriu, și mă gândesc nu numai cei care scot cel puțin o carte de lirică pe an...

NT- Drastic? Poemul este - nu are cum să fie altfel! - extrem de intolerant. Nu exagerez plusând că este intoleranța însăși. Așa se explică de ce după fiecare secol ce s-a scurs la Poem nu au ajuns decât foarte puțini autori, mai puțini chiar de numărul degetelor celor două mâini. E o vinovăție nu mică a europenilor, de pildă, că în fiecare an atribuie Premiul Nobel pentru literatură. Premiul Nobel a devenit, mai curând decât de a dezvălui geniile, o uzină contraproductivă de produs stupoare și confuzie. Nu cred că umanitatea a fost în gena ei de profuzime maximă dăruită de Dumnezeu cu atributul de a putea, efectiv, produce genii literare pe bandă rulantă. Anul și Geniul! Anul și Nobelul literar! Este evident că așa ceva nu este posibil, că ne aflăm cu mult în afara bunului simț.

[Interlocutorul meu se ridică de pe scaunul alb, face câțiva pași, înainte și înapoi, cu gleznele cufundate în Marea Moartă. Apoi cufundă degetele în apă și aduce pe țărm pietre galbene, albe, roșii, unele grele și mari. Cu unele se joacă, le aruncă în aer, le prinde, de parcă le-ar îmbrățișa. Par, în lumina soarelui ce se apropie de apus, că nu au greutate și că știu să zboare de unele singure.

Nicolae Tzone se joacă la Marea Moartă, cum bănuiesc că o face, nu o dată, și la el acasă, la Dunăre, în mica așezare de pe malul acesteia, Malu. Într-adevăr se joacă, surâde. E un copil mare, cu plete grizonate. Începe să așeze pietrele pe țărm, le pune pe nisip aparent în dezordine. Dau drumul aparatului de filmat și îl filmează. Literele alcătuite din pietre ridicate direct din apă și de pe țărm se pot acum citi: «VINEA». Duce degetul arător al mâinii drepte pe buze, mai păstrăm câteva clipe de tăcere.]

NT-Adrian, ce zici de un juriu al Pietrelor de la Marea Moartă, ce să decidă cel mai mare și cel mai credibil premiu de poezie al lumii? Și premiul acesta să nu separe viii și morții din Poezia tuturor timpurilor. Uite, de ce nu, Emily Dickinson să poate fi eligibilă deopotrivă cu Borges, sau, dintre români, cu Gellu Naum, cu Șerban Foarță, cu Virgil Mazilescu? Firește, și cu Nichita Stănescu. Și cu Tristan Tzara. Și cu Gherasim Luca...

AG - Visezi frumos! Ești cufundat în magia locului impresionat în care ne aflăm. E un decor mitic aici. Simți aerul sărat, în cerul gurii? Măgândesc în urmă cu 2000 de ani la cei care scriau aici pergamente, primele cântări ale Bibliei. Și ei, ca tine, tot poezie...- De ce ar fi vis?

NT- Nu e vis, ar fi o transpunere în realitate a hărții lirice pe care eu unul oricum o am atât de vie în memoria mea. Am marii, inconfundabili mei premianți în poezie, pe care-i citesc și-i recitesc la infinit. Și te asigur că fiecare dintre ei ar fi meritat orice distincție, în competiție cu oricine din lume, începând de la Homer încoace.

[Soarele a apus deja. Trebuie să întrerupem discuția. În curând se va întuneca. O vom relua la Tel Aviv, zilele următoare.]

AG – Dar de fapt am continuat spre Ierusalim la sfantul Mormant. Acolo Nicolae s-a rugat, a atins marmura, icoanele, Golgota. Am vazut un om care crede in Dumnezeuul tuturor religiilor si al tuturor poeziilor scrise, sau imaginate, sau care se vor mai scrie...

***Nicolae Tzone - pe ape mergem amândoi ținându-ne de mână...
(fragment)***

pe ape mergem amândoi ținându-ne de mână pe apele pământului
fără de sfârșit și ne lovim cu fruntea tot de ape ale cerului însă
și ele de asemenea fără de sfârșit
nu vorbim limbile noastre de ceasuri bune ne-au părăsit gurile
și merg la un pas înaintea noastră la jumătatea distanței
dintre apele de jos și apele de sus
nu ne privim ochii noștri au pornit de mult înaintea noastră
ochiul stîng privind spre apele de jos ochiul drept privind spre apele de sus
mergem pe ape amândoi și din cînd în cînd rîdem și ne sărutăm
și apele pământului merg mai departe cu noi ca și apele cerului
cărora le este foarte drag să meargă mai departe
oricît de departe e departe împreună cu noi
ție ți s-a descheiat bluza de in în dreptul sînilor mie mi s-a rupt
cămășa în dreptul omoplaților dar nu-i nimic și chiar dacă
dintr-o dată ne este foarte frig noi mergem aproape alergînd
mai departe oricît de departe e departele
pe ape mergem amândoi ținându-ne de mână pe apele pământului
fără de sfârșit și ne lovim cu fruntea tot de ape ale cerului însă
și ele de asemenea fără de sfârșit...